

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
OŚRODEK INFORMACJI 693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

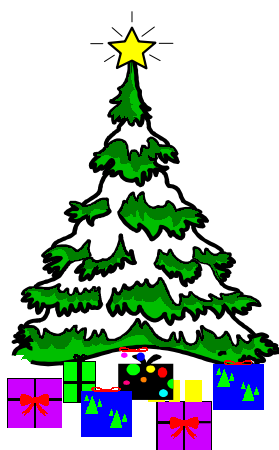
INTERNET <http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/195/2003

WIGILIA W 2003 ROKU - TRADYCJE RODZINNE I PLANY

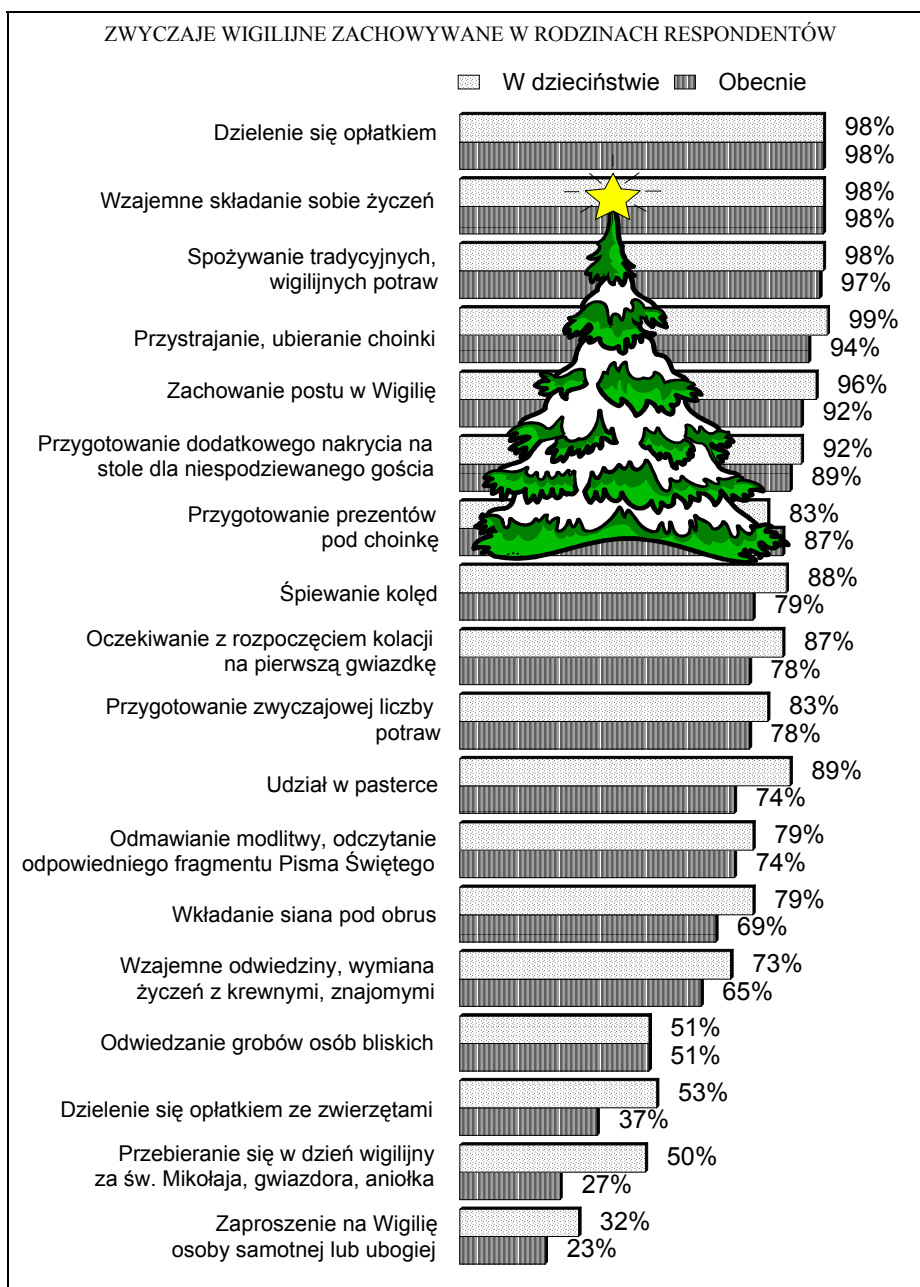
KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ 2003

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Wyniki naszego sondażu, w którym badani porównywali Wigilię współczesną i tę z czasów ich dzieciństwa, w zasadzie świadczą o trwałości podstawowych tradycji wigilijnych w Polsce. Widoczne są jednak także pewne zmiany w przywiązaniu Polaków do niektórych zwyczajów.

W przededniu Świąt Bożego Narodzenia¹ nasi respondenci opisywali tradycje wigilijne zapamiętane z czasów dzieciństwa oraz pielęgnowane obecnie w swoich rodzinach. Przedstawiali także osobiste plany związane z tegorocznymi uroczystościami wigilijnymi.

OBRAZ WSPÓŁCZESNEJ WIGILII

Obraz współczesnej polskiej Wigilii, odtworzony na podstawie badań przeprowadzonych w ostatnich pięciu latach, świadczy o silnym przywiązaniu Polaków do tradycji przekazywanej przez rodziny z pokolenia na pokolenie.

W wigilijny wieczór niemal wszystkie rodziny dzielą się opłatkiem, składają sobie życzenia i wspólnie spożywają tradycyjne wigilijne potrawy na ogół przestrzegając ich zwyczajowej liczby. Prawie w każdym domu świąteczny nastrój tworzy ustrojona, rozświetlona choinka. Ponadto niemal we wszystkich rodzinach uczestnicy uroczystości obdarowują się prezentami (jednak tylko w części domów wiąże się to z przebieraniem się za św. Mikołaja, gwiazdora lub aniołka). Powszechnie przestrzegany jest też zwyczaj ustawiania na wigilijnym stole dodatkowego nakrycia dla niespodziewanego gościa - to staropolska gościnność, a także wywodzący się z czasu powstań i zsyłek obowiązek pamiętania o prześladowanych za ojczyznę nakazują również dzisiaj czekać na nieobecnych. Większość rodzin podtrzymuje ponadto zwyczaj wzajemnych odwiedzin i wymiany życzeń z bliskimi. W co drugiej rodzinie tego dnia odwiedza się też groby bliskich.

Religijny wymiar uroczystościom wigilijnym nadaje powszechnie przestrzegany post (92%), wspólne śpiewanie kolęd (79%), odmawianie przed wieczerzą modlitwy lub czytanie odpowiedniego fragmentu Pisma Świętego (74%) oraz udział w pasterce (74%). Do wydarzeń sprzed dwóch tysięcy lat nawiązują też inne wigilijne obyczaje. Na przykład, na pamiątkę

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (163) przeprowadzono w dniach 5-8 grudnia 2003 roku na liczącej 1000 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

gwiazdy betlejemskiej (komety) w większości rodzin wieczerza wigilijna rozpoczyna się wraz z pojawieniem się na niebie pierwszej gwiazdki (78%), natomiast atmosferę żłóbka betlejemskiego przywołuje obyczaj wkładania pod obrus siana (69%) oraz - znacznie mniej rozpowszechniony - zwyczaj dzielenia się opłatkiem ze zwierzętami (37%).

Warto przy tym pamiętać, że chociaż tego wieczoru powszechnie dajemy symbolicznie wyraz naszej gotowości przyjęcia do wigilijnego stołu niespodziewanego gościa, ustawiając dla niego dodatkowe nakrycie, tylko około jednej czwartej badanych (23%) zapewnia, że ich rodziny mają zwyczaj zapraszania na wigilijną wieczerzę kogoś ze swojego otoczenia, kto jest samotny lub ubogi.

Tabela 1

Zwyczaje wigilijne zachowywane obecnie w polskich rodzinach	Wskazania ankietowanych według terminów badań			
	XII '98	XII '00	XII '02	XII '03
	w procentach			
Dzielenie się opłatkiem	99	98	98	98
Wzajemne składanie sobie życzeń	99	98	98	98
Spożywanie tradycyjnych, wigilijnych potraw	98	97	97	97
Przystrojanie, ubieranie choinki	98	96	95	94
Zachowanie postu w Wigilię	95	94	95	92
Przygotowanie dodatkowego nakrycia na stole dla niespodziewanego gościa	93	91	88	89
Przygotowanie prezentów pod choinkę	87	86	83	87
Śpiewanie kolęd	82	80	79	79
Oczekiwanie z rozpoczęciem kolacji na pierwszą gwiazdkę	76	78	77	78
Przygotowanie zwyczajowej liczby potraw	72	75	76	78
Udział w pasterce	80	79	74	74
Odmawianie modlitwy, odczytanie odpowiedniego fragmentu Pisma Świętego	70	68	66	74
Wkładanie siana pod obrus	50	59	63	69
Wzajemne odwiedziny, wymiana życzeń z krewnymi, znajomymi	80	75	81	65
Odwiedzanie grobów osób bliskich	58	56	56	51
Dzielenie się opłatkiem ze zwierzętami	38	37	35	37
Przebieranie się w dzień wigilijny za św. Mikołaja, gwiazdora, aniołka	23	32	28	27
Zaproszenie na Wigilię osoby samotnej lub ubogiej	-	32	24	23

Najmniej przywiązane do tradycji wigilijnych są rodziny osób, które w ogóle nie uczestniczą w praktykach religijnych (zob. tabele aneksowe). Zrozumiałe, że w porównaniu z innymi znacznie częściej dystansują się one wobec wigilijnych praktyk religijnych, takich jak modlitwa lub czytanie Pisma Świętego czy udział w pasterce. W rodzinach tych rzadziej także śpiewa się kolędy i przestrzega postu. Są one również mniej przywiązane do zwyczajów upamiętniających atmosferę żłóbka betlejemskiego i mniej skłonne do wzajemnych odwiedzin i wymiany życzeń. Ponadto nieco mniejszą wagę przywiązują do zwyczaju pozostawiania nakrycia dla niespodziewanego gościa. Pozostałe tradycje są im jednak równie bliskie jak innym rodzinom. Warto ponadto odnotować, że - według deklaracji badanych - dwie piąte rodzin osób niepraktykujących (40%) uczestniczy w pasterce, połowa (49%) odmawia modlitwę lub czyta Pismo Święte, ponad połowa (59%) śpiewa kolędy, a zdecydowana większość (85%) zachowuje post.

Z perspektywy ostatnich pięciu lat widać, że tradycje wigilijne są trwałe, choć zmienia się stopień przywiązania Polaków do niektórych zwyczajów. Umacniają się mniej istotne obyczaje - od roku '98 wyraźnie rośnie liczba rodzin, które w Wigilię wkładają siano pod obrus, stopniowo przybywa też tych, które przestrzegają zwyczajowej liczby potraw wigilijnych². Jednocześnie jednak w tym roku wzrósł odsetek badanych, których rodziny modlą się lub czytają Pismo Święte w czasie Wigilii.

Przejawy osłabienia tradycji odnotowujemy na przykładzie czterech ważnych zwyczajów. W ostatnich dwóch latach zmalało przywiązanie rodzin do uczestnictwa w pasterce oraz goszczenia na wieczerzy osoby samotnej lub ubogiej. Ponadto obecnie znacznie mniej badanych niż w latach poprzednich podkreśla przywiązanie swoich rodzin do wzajemnych odwiedzin i wymiany życzeń, nieco osłabł także zwyczaj odwiedzania grobów osób bliskich. Wynika z tego, że w ostatnich pięciu latach symptomy osłabienia tradycji dotyczą przede wszystkim wspólnotowego wymiaru Wigilii.

² Wzrost popularności mogą one zawdzięczać prasie, która omawia te kwestie, a nawet niekiedy obdarowuje czytelników „siankiem”.

WIGILIA ZAPAMIĘTANA Z DZIECIŃSTWA

Przywołanie wspomnień z dzieciństwa pozwala spojrzeć na tradycje wigilijne z dłuższej perspektywy czasowej. Porównanie Wigilii przeżywanej w domu rodzinnym - której obraz wyłania się z odpowiedzi respondentów na pytanie o charakterze retrospektywnym - oraz współczesnej, obchodzonej we własnych rodzinach, wskazuje na trwałość podstawowych tradycji wigilijnych. Widoczne są jednak także pewne zmiany w przywiązaniu Polaków do niektórych zwyczajów, odnotowane również we wcześniejszych badaniach³.

Tabela 2

Zbliżają się Święta Bożego Narodzenia. Chcielibyśmy poprosić Pana(ią) o powrót myślami do dzieciństwa. Poniżej wymieniamy różne zwyczaje wigilijne. Proszę przypomnieć sobie, które z nich przestrzegane były w Pana(i) domu rodzinnym wtedy, gdy był(a) Pan(i) jeszcze dzieckiem. Czy mógłby/mogłaby Pan(i) powiedzieć, które zwyczaje wigilijne są obecnie zachowywane w Pana(i) rodzinie?	W dzieciństwie	Obecnie	Zmiany
	w procentach		
Dzielenie się opłatkiem	98	98	0
Wzajemne składanie sobie życzeń	98	98	0
Spożywanie tradycyjnych, wigilijnych potraw	98	97	-1
Przystrajanie, ubieranie choinki	99	94	-5
Zachowanie postu w Wigilię	96	92	-4
Przygotowanie dodatkowego nakrycia na stole dla niespodziewanego gościa	92	89	-3
Przygotowanie prezentów pod choinkę	83	87	+4
Śpiewanie kolęd	88	79	-9
Oczekiwanie z rozpoczęciem kolacji na pierwszą gwiazdkę	87	78	-9
Przygotowanie zwyczajowej liczby potraw	83	78	-5
Udział w pastercie	89	74	-15
Odmawianie modlitwy, odczytanie odpowiedniego fragmentu Pisma Św.	79	74	-5
Wkładanie siana pod obrus	79	69	-10
Wzajemne odwiedziny, wymiana życzeń z krewnymi, znajomymi	73	65	-8
Odwiedzanie grobów osób bliskich	51	51	0
Dzielenie się opłatkiem ze zwierzętami	53	37	-16
Przebieranie się w dzień wigilijny za św. Mikołaja, gwiazdora, aniołka	50	27	-23
Zaproszenie na Wigilię osoby samotnej lub ubogiej	32	23	-9

³ Zob. komunikaty CBOS: „Polska Wigilia w roku 2000”, grudzień 2000; „Wigilijne tradycje Polaków”, grudzień 2002 (oprac. B. Wciórka).

Dzisiaj równie silne jak w czasach dzieciństwa badanych jest przywiązanie rodzin do zwyczaju dzielenia się opłatkiem i składania sobie życzeń oraz spożywania tradycyjnych wigilijnych potraw. Tak samo często jak w dzieciństwie kultywowany jest także obyczaj odwiedzania grobów osób bliskich. Pozostałe tradycje w mniejszym lub większym stopniu uległy osłabieniu, z jednym wyjątkiem - obdarowywanie się prezentami jest obecnie nieco częstsze niż dawniej. Tylko nieznacznie zmalała też liczba rodzin zachowujących zwyczaj ustawiania dodatkowego nakrycia dla niespodziewanego gościa, nieco mniej rodzin niż dawniej decyduje się na choinkę czy przestrzega zwyczajowej liczby wigilijnych potraw. Zdecydowanie najbardziej zmalało natomiast przywiązanie Polaków do zwyczaju przebierania się w Wigilię za św. Mikołaja (spadek liczby wskazań o 23 punkty). Mniej osób niż dawniej podtrzymuje także zwyczaje przywołujące atmosferę żłóbka betlejemskiego - zmalała liczba rodzin, które dzielą się opłatkiem ze zwierzętami (o 16 punktów), dbają o włożenie siana pod obrus (spadek o 10 punktów) i czekają z rozpoczęciem wieczerzy na pierwszą gwiazdkę (spadek o 9 punktów). Przemiany zaszły także w wigilijnych tradycjach religijnych - nieco mniej rodzin przestrzega w tym dniu postu (spadek o 4 punkty) oraz modli się lub czyta Pismo Święte (spadek 5 punktów), znacznie osłabło przywiązanie do zwyczaju wspólnego śpiewania kolęd (spadek o 9 punktów), a szczególnie - do udziału w pasterce (spadek o 15 punktów). Towarzyszą temu inne zmiany, dodatkowo świadczące o osłabieniu wspólnotowego wymiaru tradycji wigilijnych. Obecnie mniejsze jest przywiązanie do zwyczaju wzajemnych odwiedzin i osobistego składania sobie życzeń (spadek o 8 punktów). Przede wszystkim jednak rodziny respondentów rzadziej niż w czasach ich dzieciństwa podtrzymują zwyczaj zapraszania na wieczerzę osoby potrzebującej wsparcia - samotnej lub ubogiej (spadek o 9 punktów).

CZY W TYM ROKU POLACY ZAPROSZĄ NA WIGILIĘ OSOBĘ SAMOTNĄ LUB UBOGĄ?

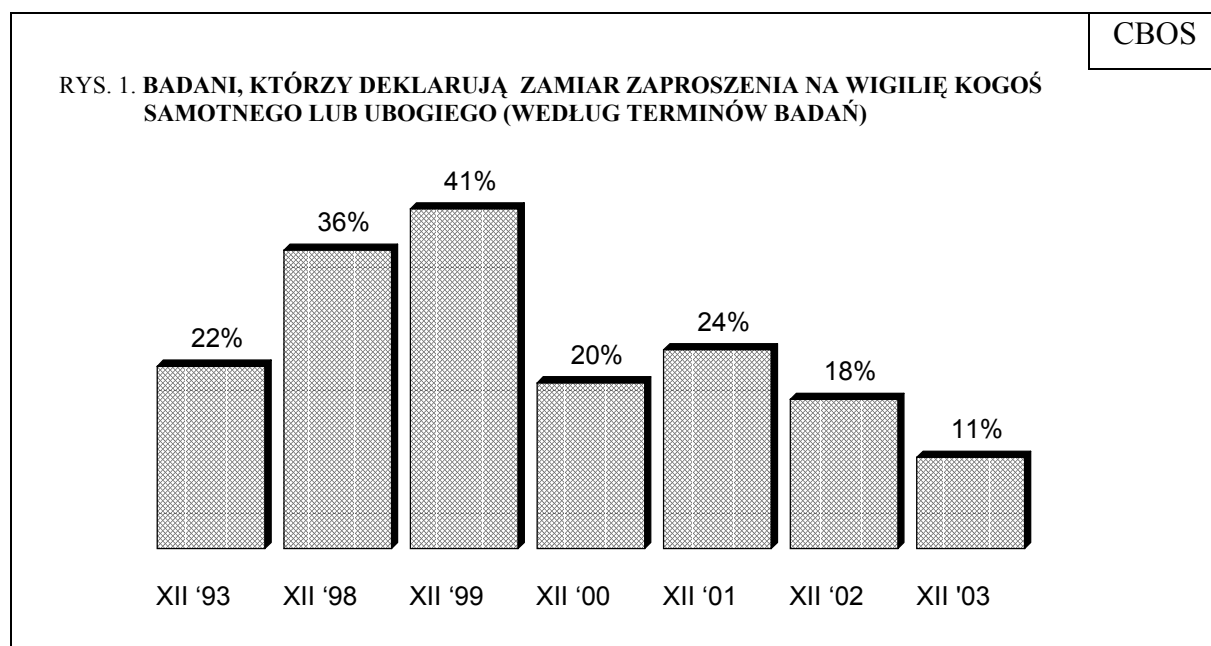
Symptomy słabnięcia wspólnotowego wymiaru tradycji wigilijnych odnotowujemy także analizując tegoroczne plany wigilijne respondentów.

Według deklaracji ankietowanych, w tym roku co dziesiąty z nich (10%) zamierza zaprosić na Wigilię osobę samotną, a nieco mniej (6%) - osobę ubogą.

Tabela 3

Terminy badań	Czy w tym roku zaprosi Pan(i) na Wigilię kogoś z dalszej rodziny lub znajomych tylko dlatego, że jest to:					
	osoba samotna			osoba uboga		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach					
XII '93	20	72	8	13	78	9
XII '98	33	60	7	26	65	8
XII '99	38	54	8	34	57	9
XII '00	20	72	8	9	83	8
XII '01	22	71	7	13	80	7
XII '02	16	77	7	9	84	7
XII '03	10	83	7	6	86	8

Z korelacji odpowiedzi na oba pytania wynika, że gotowość ugoszczenia kogoś spoza kręgu najbliższej rodziny, kto z powodu swojej samotności lub ubóstwa potrzebuje wsparcia, przejawia co dziesiąty Polak (11%), a więc znacznie mniej niż przed rokiem (spadek o 7 punktów) i najmniej w całym ostatnim dziesięcioleciu.

Gotowość ugoszczenia w dniu wigilijnym kogoś, kto potrzebuje emocjonalnego lub materialnego wsparcia, najczęściej deklarowali badani pod koniec lat dziewięćdziesiątych (36% w roku '98, 41% - w roku '99). W roku 2000 liczba planujących tego typu pomoc gwałtownie spadła (do 20%) i przez kolejne lata kształtowała się na poziomie zbliżonym do notowanego w grudniu '93, a więc w czasach, kiedy wiele rodzin przeżywało znaczne trudności bytowe. Natomiast w tym roku odnotowujemy załamanie się gotowości Polaków do przyjęcia pod swój dach osób potrzebujących wsparcia - odsetek deklarujących taki zamiar jest najniższy w całym ostatnim dziesięcioleciu.

Na tle innych grup badanych wyraźnie wyróżniają się rolnicy, wśród których prawie jedna piąta (18%) ma zamiar w tym roku zaprosić na Wigilię kogoś spoza najbliższej rodziny, kto jest samotny lub ubogi. Warto w tym miejscu podkreślić, że plany rolników mają silne oparcie w tradycjach rodzinnych - ponad jedna trzecia rolników (34%) utrzymuje, że ich rodziny podtrzymują obecnie zwyczaj goszczenia osób potrzebujących wsparcia, a ponad dwie piąte (43%) przypomina sobie, że w dzieciństwie zwyczaj ten był przestrzegany w domu rodzinnym. Podobne tradycje rodzinne odnotowujemy tylko wśród bezrobotnych (43% ich rodzin wspierało potrzebujących dawniej, 29% podtrzymuje ten zwyczaj dzisiaj), z tym że tylko nieco ponad jedna ósma bezrobotnych (13%) planuje w tym roku ugoszczenie kogoś potrzebującego, co zapewne wiąże się z ich trudną sytuacją życiową. Do najbardziej otwartych na potrzebujących należą także pracujący na własny rachunek poza rolnictwem - ponad jedna piąta z nich (22%) ma plany goszczenia kogoś samotnego lub ubogiego. Również oni kultywują tradycje rodzinne (w czasie gdy byli dziećmi wspierało potrzebujących 28% ich rodzin, a dzisiaj podtrzymuje ten zwyczaj 30%). Natomiast zdecydowanie najmniejszą gotowość do zaproszenia pod swój dach kogoś potrzebującego wykazują pracownicy umysłowi niższego szczebla - zaledwie 4% z nich ma takie plany. Warto przy tym podkreślić, że w grupie tej bardzo słabe są też tradycje rodzinne w tym względzie.

Jeśli porównamy deklaracje ankietowanych z roku 1993 oraz obecne, to okazuje się, że w ciągu ostatnich dziesięciu lat niemal we wszystkich grupach społeczno-demograficznych zmalała gotowość goszczenia na Wigilii osób samotnych lub ubogich. Zwraca uwagę fakt, że

zamykanie się na potrzebujących jest szczególnie widoczne w środowisku osób najbardziej religijnych - uczestniczących w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (spadek z 33% do 10%), identyfikujących się z prawicą (spadek z 32% do 13%). Wyraźny spadek liczby osób gotowych nieść tego rodzaju pomoc odnotowujemy również w grupach wzorotwórczych - wśród przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (spadek z 28% do 7%) oraz uczniów i studentów (z 33% do 16%).

Należy podkreślić, że w ostatnich dziesięciu latach nie zmieniły się jedynie postawy rolników i pracujących na własny rachunek poza rolnictwem, którzy obecnie wykazują największą wrażliwość na potrzeby osób samotnych i ubogich, częściej niż inni planując przyjęcie ich w czasie Wigilii pod swój dach.

GDZIE I W JAKIM GRONIE SPĘDZĄ POLACY WIGILIJNY WIECZÓR?

Z uzyskanych deklaracji wynika, że wszyscy Polacy będą obchodzić Wigilię. Zdecydowana większość spędzi ten wieczór u siebie w domu (75%), prawie jedna szóstka (16%) będzie świętować u osób bliskich mieszkających niedaleko, a 6% wyjedzie do swoich bliskich poza miejsce zamieszkania. Żadna z badanych przez nas osób nie wybiera się w tym czasie na wczasy lub wycieczkę. Tegoroczne plany są więc zbliżone do tych z lat ubiegłych, choć warto odnotować, że w porównaniu z pierwszą połową lat dziewięćdziesiątych w ostatnich czterech latach nieco mniej osób deklaruje zamiar pozostania w domu, nieco więcej zaś planuje spędzenie Wigilii u bliskich mieszkających w tej samej miejscowości.

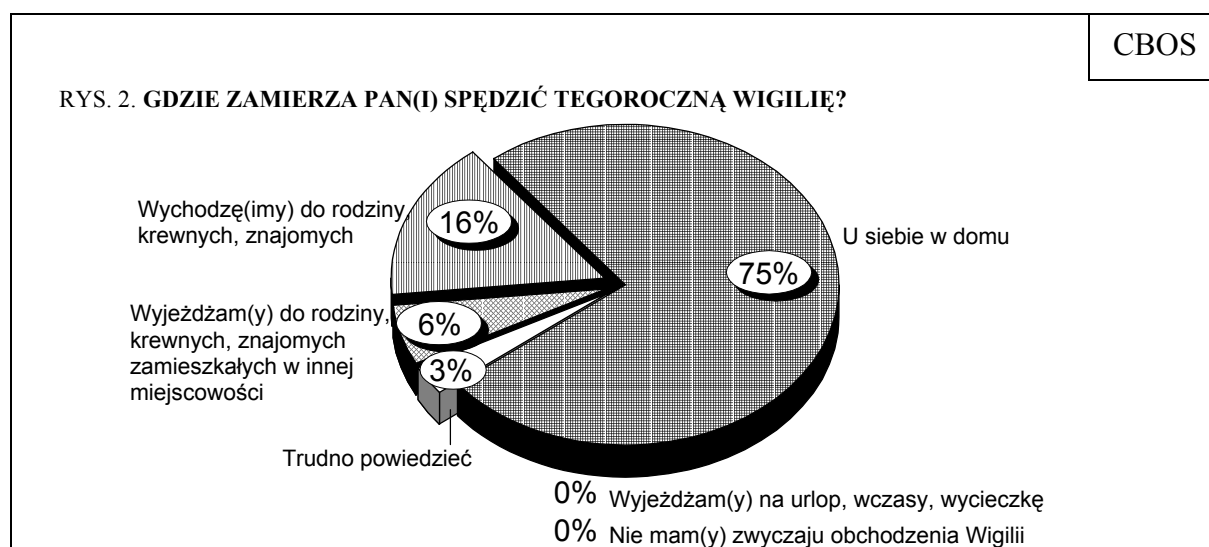

Tabela 4

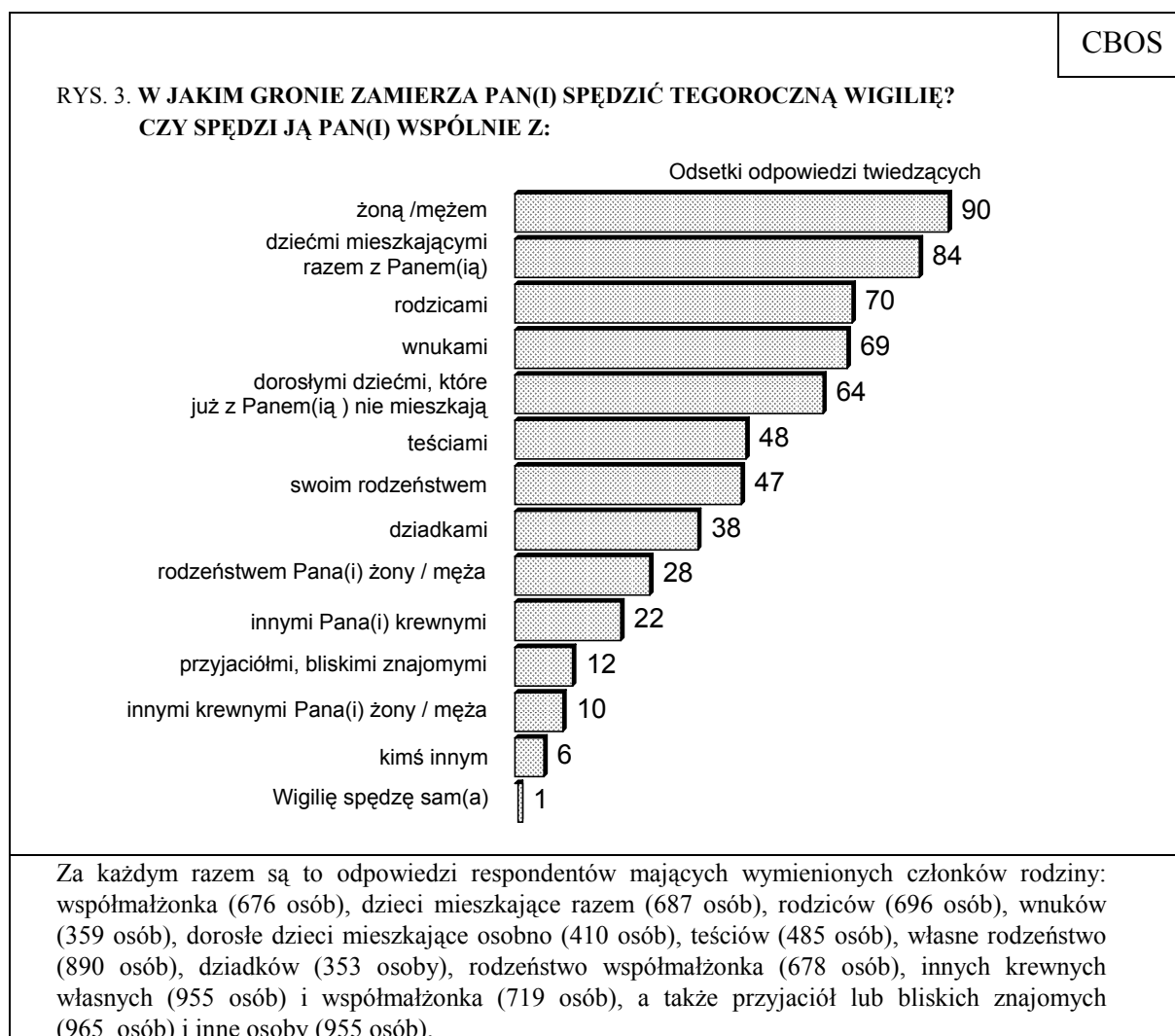
Gdzie zamierza Pan(i) spędzić tegoroczną Wigilię?	Wskazania respondentów według terminów badań									
	'92	'93	'95	'97	'98	'99	'00	'01	'02	'03
	w procentach									
U siebie w domu	81	83	83	77	76	80	76	74	75	75
Wychodzę(imy) do rodziny, krewnych, znajomych	11	11	11	14	14	12	14	16	13	16
Wyjeżdżam(y) do rodziny, krewnych, znajomych zamieszkałych w innej miejscowości	6	5	5	8	8	6	7	8	8	6
Wyjeżdżam(y) na urlop, wczasy, wycieczkę	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Trudno powiedzieć	1	1	1	0	1	1	2	2	3	3
Nie mam(y) zwyczaju obchodzenia Wigilii	-	1	0	1	1	1	1	0	1	0

We wszystkich grupach społeczno-demograficznych większość badanych zamierza spędzić Wigilię u siebie w domu. Sprzyja temu gorsze położenia społeczne - niższe wykształcenie i dochody na osobę w rodzinie, złe warunki materialne, niższa pozycja społeczno-zawodowa, a także zamieszkiwanie na wsi. Okazuje się, że zdecydowanie największymi domatorami są rolnicy (97% deklaruje pozostanie u siebie), ale należą do nich także studenci (84% wskazań). Natomiast Wigilię poza domem najczęściej planują respondenci znajdujący się w najlepszym położeniu społecznym: przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (37%), pracownicy umysłowi niższego szczebla (38%), ludzie z wyższym wykształceniem (38%), najlepiej sytuowani (35%), mieszkańcy największych miast (33%).

W tym roku prawie nikt nie zamierza spędzać Wigilii samotnie (plany takie deklaruje 1% badanych). Co ósmy ankietowany (12%) będzie w ten wieczór z przyjaciółmi, bliskimi znajomymi⁴, lecz dla zdecydowanej większości Polaków Wigilia jest uroczystością typowo rodzinną. Tego wieczoru pragną być razem niemal wszyscy małżonkowie (90%). Zdecydowana większość rodziców (84%) planuje wigilijną wieczerzę z dziećmi mieszkającymi pod wspólnym dachem, a prawie dwie trzecie (64%) - z dziećmi mieszkającymi

⁴ Jednak w środowiskach wielkomiejskich, młodzieżowych oraz wśród badanych w ogóle niepraktykujących niemal co piąta osoba (po 19%) planuje spędzić Wigilię w gronie przyjaciół lub bliskich znajomych.

osobno. Z kolei ponad dwie trzecie badanych mających rodziców (70%) zamierza świętować razem z nimi, deklaracje takie są rzadsze w stosunku do teściów (48%). Ponad dwie trzecie dziadków (69%) planuje wspólną uroczystość z wnukami, lecz wnukowie znacznie rzadziej mają takie plany w stosunku do dziadków (38%). Prawie co drugi Polak (47%) zamierza spotkać się tego wieczoru ze swoim rodzeństwem i tylko ponad jedna czwarta (28%) z rodzeństwem współmałżonka. Inni członkowie rodziny są znacznie rzadziej brani pod uwagę (22%), szczególnie jeśli są to krewni współmałżonka (10%).

Z uzyskanych deklaracji wynika, że zdecydowana większość Polaków zamierza spędzić tegoroczną Wigilię wyłącznie w kręgu najbliższej rodziny. Niewiele osób rozszerzy to grono o dalszych krewnych, przyjaciół lub kogoś potrzebującego wsparcia.

Porównanie Wigilii współczesnej i tej z czasów dzieciństwa w zasadzie świadczy o trwałości podstawowych tradycji wigilijnych w Polsce. Widoczne są jednak także pewne zmiany w przywiązaniu Polaków do niektórych zwyczajów, odnotowane również w naszych wcześniejszych badaniach.

Dzisiaj równie silne jak w czasach dzieciństwa respondentów jest przywiązanie rodzin do zwyczaju dzielenia się opłatkiem i składania sobie życzeń oraz spożywania tradycyjnych wigilijnych potraw. Tak samo często jak w dzieciństwie kultywowany jest także obyczaj odwiedzania grobów osób bliskich.

Pozostałe tradycje w mniejszym lub większym stopniu uległy osłabieniu. Zdecydowanie najbardziej zmalało przywiązanie Polaków do zwyczaju przebierania się w Wigilię za św. Mikołaja. Mniej rodzin dzieli się opłatkiem ze zwierzętami, mniej dba o włożenie siana pod obrus i czeka z rozpoczęciem wieczery na pierwszą gwiazdkę. Nieznacznie zmalała też liczba rodzin zachowujących zwyczaj ustawiania dodatkowego nakrycia dla niespodziewanego gościa, nieco mniej rodzin niż dawniej decyduje się na choinkę czy przestrzega zwyczajowej liczby wigilijnych potraw. Tylko obdarowywanie się prezentami jest obecnie nieco częstsze niż w czasach dzieciństwa ankietowanych.

Przemiany zaszły także w wigilijnych tradycjach religijnych - nieco mniej rodzin przestrzega w tym dniu postu oraz modli się lub czyta Pismo Święte, znacznie osłabło przywiązanie do zwyczaju wspólnego śpiewania kolęd, a szczególnie - do udziału w pasterce. Zmianom tym towarzyszą inne, świadczące o osłabieniu wspólnotowego wymiaru tradycji wigilijnych. Obecnie mniejsze jest przywiązanie do zwyczaju wzajemnych odwiedzin i osobistego składania sobie życzeń. Na szczególną uwagę zasługuje też fakt, że obecnie rodziny respondentów rzadziej niż w czasach dzieciństwa podtrzymują zwyczaj zapraszania na wieczerzę osoby samotnej lub ubogiej.

To, że Polacy w Wigilię coraz bardziej zamykają się na ludzi potrzebujących wsparcia, znajduje potwierdzenie również w ich tegorocznych planach wigilijnych. Wyniki naszego sondażu wskazują na załamanie się gotowości Polaków do przyjęcia pod swój dach kogoś samotnego lub ubogiego - zamiar taki deklaruje 11% badanych, a więc najmniej w całym ostatnim dziesięcioleciu.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Czy mógłby/mogłaby Pan(i) powiedzieć, które zwyczaje wigilijne są obecnie zachowywane w Pana(i) rodzinie? 1 - Przystrajanie, ubieranie choinki; 2 - Przygotowanie prezentów pod choinkę; 3 - Przebieganie się w dzień wigilijny za św. Mikołaja, gwiazdora, aniołka; 4 - Przygotowanie zwyczajowej liczby potraw; 5 - Zachowanie postu w Wigilię; 6 - Wkładanie siana pod obrus; 7 - Przygotowanie dodatkowego nakrycia na stole dla niespodziewanego gościa; 8 - Zaproszenie na Wigilię osoby samotnej lub ubogiej

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	8	Liczba osób
Ogółem	94	87	27	78	92	69	89	23	1000
Płeć									
Mężczyźni	92	86	27	79	89	68	88	24	479
Kobiety	96	87	28	77	95	70	89	23	521
Wiek									
18-24 lat	96	89	18	78	91	67	92	23	155
25-34	92	89	33	73	89	64	87	19	184
35-44	95	90	25	80	92	70	87	23	176
45-54	98	87	28	80	96	72	90	26	202
55-64	91	83	33	79	92	72	93	29	115
65 lat i więcej	91	79	27	77	92	67	84	21	169
Miejsce zamieszkania									
Wieś	96	85	37	79	94	77	90	27	364
Miasto do 20 tys.	96	91	27	86	97	67	94	20	123
20-100 tys.	92	86	28	76	93	62	83	20	202
101-500 tys.	92	86	13	74	85	60	89	21	192
501 tys.i więcej mieszk.	92	90	21	74	91	70	87	23	119
Wykształcenie									
Podstawowe	94	80	29	78	95	67	89	25	280
Zasadnicze zawodowe	94	88	32	79	91	68	90	25	257
Średnie	95	89	24	78	91	69	88	22	350
Wyższe	92	93	25	74	93	72	85	20	113
Grupa społ.-zaw. pracujący									
Kadra kier.,inteligencja	94	96	26	73	96	78	91	21	69
Prac.umysł.niż.szczebla	95	95	24	82	94	70	82	15	83
Pracownicy fiz.- umysł.	93	90	29	73	95	73	92	18	99
Robotnicy wykwalifikowani	98	95	26	78	94	64	93	21	72
Robotnicy niewykwalifik.	87	82	23	83	74	65	86	11	38
Rolnicy	97	84	39	83	100	81	94	34	53
Pracujący na własny rach.	93	93	34	85	88	70	88	30	37
Bierni zawodowo									
Renciści	89	79	30	74	91	63	85	26	107
Emeryci	92	81	26	80	93	69	88	21	184
Uczniowie i studenci	98	90	20	76	93	64	88	28	86
Bezrobotni	95	80	27	78	88	65	91	29	117
Gospodynie domowe i inni	100	91	30	75	91	68	89	26	54
Pracuje w:									
inst. państw., publicznej	95	94	27	82	98	73	90	25	170
spółce właścicieli									
prywatnych i państwa	94	91	29	66	84	61	87	18	65
sekt. prýw. poza rolnict.	93	91	25	79	90	72	89	16	171
prywatnym gosp. rolnym	97	84	39	81	98	81	94	34	55
Dochody na jedną osobę									
Do 299 zł	96	86	33	81	87	78	95	27	107
300-399	97	87	27	75	95	65	90	24	81
400-599	93	89	34	78	94	74	90	29	146
600-800	97	87	21	83	95	66	90	17	181
Powyżej 800 zł	90	86	20	74	91	64	85	19	175
Ocena własnych war. mater.									
Źłe	92	81	26	75	89	70	90	26	303
Średnie	96	87	28	80	94	67	87	20	448
Dobre	93	93	28	78	92	71	90	25	249
Udział w prakt. religijnych									
Kilka razy w tygodniu	92	83	21	78	91	67	84	22	76
Raz w tygodniu	96	89	30	81	96	76	92	24	495
1-2 razy w miesiącu	95	90	33	76	91	64	91	21	144
Kilka razy w roku	92	88	23	73	89	66	87	23	191
W ogóle nie uczestniczy	86	72	16	73	85	46	75	23	93
Poglądy polityczne									
Lewica	95	87	27	79	91	65	89	27	182
Centrum	96	90	26	81	93	74	93	25	321
Prawica	95	89	28	76	95	71	88	22	232
Trudno powiedzieć	90	80	28	75	90	62	84	19	264

Tabela 1 (cd.). Czy mógłby/mogłaby Pan(i) powiedzieć, które zwyczaje wigilijne są obecnie zachowywane w Pana(i) rodzinie? 9 - Oczekiwanie z rozpoczęciem wieczerzy na pierwszą gwiazdkę; 10 - Odmawianie modlitwy, odczytanie odpowiedniego fragmentu Pisma Świętego; 11 - Dzielenie się opłatkiem; 12 - Wzajemne składanie sobie życzeń; 13 - Spożywanie tradycyjnych, wigilijnych potraw; 14 - Spiewanie kolęd; 15 - Wzajemne odwiedziny, wymiana życzeń z krewnymi, znajomymi; 16 - Odwiedzanie grobów osób bliskich; 17 - Udział w pasterce; 18 - Dzielenie się opłatkiem ze zwierzętami

	(%)										
	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	Liczba osób
Ogółem	78	74	98	98	97	79	65	51	74	37	1000
Płeć											
Mężczyźni	75	74	98	98	97	77	65	47	72	36	479
Kobiety	80	74	98	98	97	81	66	55	75	37	521
Wiek											
18-24 lat	69	69	99	99	98	71	76	47	83	41	155
25-34	86	70	99	97	98	77	65	42	68	37	184
35-44	79	80	96	96	95	80	64	49	76	32	176
45-54	77	73	99	98	97	81	62	53	80	41	202
55-64	82	73	98	98	98	80	69	65	72	36	115
65 lat i więcej	73	80	97	97	95	81	60	56	62	33	169
Miejsce zamieszkania											
Wieś	84	82	98	97	97	82	65	56	83	53	364
Miasto do 20 tys.	76	73	99	99	99	80	69	55	76	31	123
20-100 tys.	75	75	98	96	96	73	66	52	67	26	202
101-500 tys.	73	70	97	98	97	81	60	41	67	22	192
501 tys.i więcej mieszk.	72	58	99	100	98	71	69	48	63	36	119
Wykształcenie											
Podstawowe	78	83	98	98	97	84	66	56	74	38	280
Zasadnicze zawodowe	82	74	98	97	95	75	65	56	76	38	257
Średnie	77	69	98	98	98	76	67	49	76	36	350
Wyższe	73	68	98	98	98	80	61	35	63	32	113
Grupa społ.-zaw. pracujący											
Kadra kier., inteligencja	73	74	97	99	99	78	75	44	72	39	69
Prac.umysł.niż.szczebla	79	68	100	100	100	83	60	45	79	33	83
Pracownicy fiz.- umysł.	86	62	98	97	98	73	72	49	74	33	99
Robotnicy wykwalifikowani	83	87	100	100	97	78	64	47	79	36	72
Robotnicy niewykwalifik.	76	70	97	92	93	66	64	49	78	38	38
Rolnicy	95	83	100	100	98	84	59	49	86	73	53
Pracujący na własny rach.	77	69	96	96	94	75	61	43	59	44	37
Bierni zawodowo											
Renciści	81	86	96	94	93	81	57	60	65	36	107
Emeryci	73	77	97	98	97	82	65	58	67	32	184
Uczniowie i studenci	58	69	100	100	100	69	76	41	86	32	86
Bezrobotni	78	70	98	97	99	81	68	58	74	38	117
Gospodynie domowe i inni	82	74	98	97	92	86	54	48	73	31	54
Pracuje w:											
inst. państw., publicznej	78	78	99	99	99	82	70	52	79	35	170
spółce właścicieli											
prywatnych i państwa	82	70	98	96	97	71	70	41	80	39	65
sekt. pryw. poza rolnict.	79	65	98	97	97	72	63	41	68	36	171
prywatnym gosp. rolnym	95	83	100	100	100	84	59	48	86	75	55
Dochody na jedną osobę											
Do 299 zł	88	80	100	100	100	84	70	61	81	51	107
300-399	85	83	100	100	97	80	73	59	82	40	81
400-599	78	86	98	97	96	79	71	55	76	36	146
600-800	75	69	99	99	99	76	65	46	70	29	181
Powyżej 800 zł	72	67	97	99	97	76	59	44	64	27	175
Ocena własnych war. mater.											
Źłe	79	74	98	97	97	79	62	56	74	41	303
Średnie	80	76	98	98	96	78	64	51	76	36	448
Dobre	73	72	98	98	99	78	71	45	70	34	249
Udział w prakt. religijnych											
Kilka razy w tygodniu	75	84	94	93	93	82	70	65	75	25	76
Raz w tygodniu	83	86	98	98	98	85	69	54	84	41	495
1-2 razy w miesiącu	73	66	99	99	97	76	65	46	70	36	144
Kilka razy w roku	74	60	99	99	97	71	64	45	66	35	191
W ogóle nie uczestniczy	69	49	97	98	95	59	47	47	40	29	93
Poglądy polityczne											
Lewica	75	71	100	99	98	80	63	51	69	37	182
Centrum	79	74	98	99	97	81	69	51	75	36	321
Prawica	81	77	99	98	98	79	64	48	78	33	232
Trudno powiedzieć	75	74	96	96	95	75	63	55	72	41	264

Tabela 2. Chcielibyśmy teraz poprosić Pana(ią) o powrót myślami do dzieciństwa. Poniżej wymieniamy różne zwyczaje wigilijne. Proszę przypomnieć sobie, które z nich przestrzegane były w Pana(i) domu rodzinnym wtedy, gdy był(a) Pan(i) jeszcze dzieckiem?
 1 - Przystrajanie, ubieranie choinki; 2 - Przygotowanie prezentów pod choinkę;
 3 - Przebieranie się w dzień wigilijny za św. Mikołaja, gwiazdora, aniołka;
 4 - Przygotowanie zwyczajowej liczby potraw; 5 - Zachowanie postu w Wigilię;
 6 - Wkładanie siana pod obrus; 7 - Przygotowanie dodatkowego nakrycia na stole dla niespodziewanego gościa; 8 - Zaproszenie na Wigilię osoby samotnej lub ubogiej

	(%)								Liczba osób
	1	2	3	4	5	6	7	8	
Ogółem	99	83	49	83	96	79	92	32	1000
Płeć									
Mężczyźni	98	84	49	83	96	78	93	30	479
Kobiety	99	82	50	83	97	80	91	33	521
Wiek									
18-24 lat	99	91	43	81	94	75	94	35	155
25-34	99	89	49	75	95	73	88	22	184
35-44	99	87	51	85	96	73	92	29	176
45-54	100	85	54	85	99	80	95	35	202
55-64	97	70	47	87	98	90	93	35	115
65 lat i więcej	97	73	51	84	96	86	89	35	169
Miejsce zamieszkania									
Wies	98	77	54	82	96	85	92	37	364
Miasto do 20 tys.	99	89	49	89	99	82	96	25	123
20-100 tys.	98	85	53	83	96	75	92	30	202
101-500 tys.	99	84	39	79	94	72	89	26	192
501 tys.i więcej mieszk.	99	91	46	85	98	78	92	33	119
Wykształcenie									
Podstawowe	97	74	47	82	97	81	91	35	280
Zasadnicze zawodowe	99	84	53	83	96	78	94	33	257
Średnie	99	88	48	85	97	80	91	30	350
Wyższe	99	90	50	80	96	75	90	24	113
Grupa społ.-zaw. pracujący									
Kadra kier., inteligencja	100	93	53	83	99	77	94	34	69
Prac. umysł. niż. szczebla	100	90	52	87	100	80	87	20	83
Pracownicy fiz.- umysł.	98	84	50	74	96	80	92	26	99
Robotnicy wykwalifikowani	100	87	52	81	98	75	97	28	72
Robotnicy niewykwalifik.	97	79	37	85	92	73	86	11	38
Rolnicy	100	77	60	84	100	84	94	43	53
Pracujący na własny rach.	97	95	50	89	95	74	91	28	37
Bierni zawodowo									
Renciści	96	72	46	84	96	81	88	35	107
Emeryci	97	74	51	88	97	87	92	33	184
Uczniowie i studenci	100	94	42	80	95	70	93	34	86
Bezrobotni	99	86	52	83	94	76	95	43	117
Gospodynie domowe i inni	100	84	42	72	91	76	91	26	54
Pracuje w:									
inst. państw., publicznej	100	91	54	86	99	81	92	34	170
spółce właścicieli									
prywatnych i państwa	97	86	46	74	95	72	93	19	65
sekt. pryw. poza rolnict.	99	85	47	83	97	76	91	19	171
prywatnym gosp. rolnym	100	79	62	83	98	84	94	46	55
Dochody na jedną osobę									
Do 299 zł	99	86	56	85	96	85	99	37	107
300-399	100	78	51	74	95	77	95	35	81
400-599	97	81	51	86	98	83	93	30	146
600-800	98	83	46	86	98	75	92	32	181
Powyżej 800 zł	99	86	48	82	98	78	90	24	175
Ocena własnych war. mater.									
Źle	99	82	52	83	97	79	94	39	303
Średnie	99	81	48	83	97	80	90	27	448
Dobre	98	89	49	83	95	77	93	30	249
Udział w prakt. religijnych									
Kilka razy w tygodniu	99	77	42	85	98	82	92	33	76
Raz w tygodniu	99	83	51	85	97	85	93	30	495
1-2 razy w miesiącu	98	83	56	83	97	74	93	32	144
Kilka razy w roku	99	89	49	80	96	74	93	35	191
W ogóle nie uczestniczy	97	81	37	78	92	65	80	31	93
Poglądy polityczne									
Lewica	99	83	53	82	98	77	93	37	182
Centrum	98	86	49	85	95	81	94	33	321
Prawica	100	85	52	81	97	79	91	27	232
Trudno powiedzieć	98	78	46	83	96	78	89	31	264

Tabela 2 (cd.). Chcielibyśmy teraz poprosić Pana(ią) o powrót myślami do dzieciństwa. Poniżej wymieniamy różne zwyczaje wigilijne. Proszę przypomnieć sobie, które z nich przestrzegane były w Pana(i) domu rodzinnym wtedy, gdy był(a) Pan(i) jeszcze dzieckiem?
 9 - Oczekiwanie z rozpoczęciem wieczerzy na pierwszą gwiazdkę; 10 - Odmawianie modlitwy, odczytanie odpowiedniego fragmentu Pisma Świętego; 11 - Dzielenie się opłatkiem;
 12 - Wzajemne składanie sobie życzeń; 13 - Spożywanie tradycyjnych, wigilijnych potraw;
 14 - Śpiewanie kolęd; 15 - Wzajemne odwiedziny, wymiana życzeń z krewnymi, znajomymi;
 16 - Odwiedzanie grobów osób bliskich; 17 - Udział w pasterce; 18 - Dzielenie się opłatkiem ze zwierzętami

	(%)										
	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	Liczba osób
Ogółem	87	79	98	98	98	88	73	51	89	53	1000
Płeć											
Mężczyźni	86	79	99	98	98	86	72	49	88	50	479
Kobiety	88	78	98	98	98	90	74	53	90	56	521
Wiek											
18-24 lat	82	75	99	99	98	79	81	45	88	48	155
25-34	92	72	98	97	99	81	68	44	82	50	184
35-44	88	80	97	98	98	89	67	45	89	44	176
45-54	87	80	99	99	98	92	69	53	94	58	202
55-64	93	80	98	98	98	92	79	66	89	56	115
65 lat i więcej	82	85	98	98	98	95	79	59	91	65	169
Miejsce zamieszkania											
Wieś	89	84	98	97	98	89	70	52	92	68	364
Miasto do 20 tys.	88	76	99	100	100	90	72	52	92	59	123
20-100 tys.	86	81	98	98	97	88	78	57	89	47	202
101-500 tys.	84	75	98	98	98	88	70	44	88	35	192
501 tys.i więcej mieszk.	86	67	100	100	100	83	80	50	79	43	119
Wykształcenie											
Podstawowe	84	85	98	98	98	93	77	55	93	64	280
Zasadnicze zawodowe	89	79	99	97	97	88	72	58	88	54	257
Średnie	88	75	98	99	99	84	74	50	89	50	350
Wyższe	87	73	98	99	100	89	62	32	82	38	113
Grupa społ.-zaw. pracujący											
Kadra kier., inteligencja	89	76	99	100	100	91	73	39	86	45	69
Prac.umysł.niż.szczebla	90	76	100	100	100	90	71	49	90	51	83
Pracownicy fiz.- umysł.	89	65	95	97	97	84	74	46	82	47	99
Robotnicy wykwalifikowani	87	92	100	99	98	87	67	54	90	53	72
Robotnicy niewykwalifik.	78	78	100	96	93	74	69	59	88	63	38
Rolnicy	94	87	97	100	100	91	65	43	99	76	53
Pracujący na własny rach.	94	77	100	100	100	87	61	38	77	44	37
Bierni zawodowo											
Renciści	88	85	96	96	98	90	73	60	91	66	107
Emeryci	86	84	99	99	99	95	80	61	91	60	184
Uczniowie i studenci	76	72	100	100	100	77	81	37	90	35	86
Bezrobotni	87	71	99	98	99	87	76	57	90	51	117
Gospodynie domowe i inni	87	80	97	92	93	89	58	46	90	48	54
Pracuje w:											
inst. państw., publicznej	87	80	99	100	99	93	72	54	90	52	170
spółce właścicieli											
prywatnych i państwa	92	81	98	98	98	84	74	45	88	47	65
sekt. pryw. poza rolnict.	88	72	99	97	97	81	68	42	81	48	171
prywatnym gosp. rolnym	94	87	97	100	100	92	64	44	99	75	55
Dochody na jedną osobę											
Do 299 zł	92	84	100	100	100	94	79	67	96	67	107
300-399	92	83	99	99	96	87	77	49	91	57	81
400-599	88	85	98	98	98	83	75	55	92	61	146
600-800	85	76	99	100	100	87	76	49	90	46	181
Powyżej 800 zł	88	76	97	98	98	91	69	48	82	45	175
Ocena własnych war. mater.											
Źle	89	77	99	98	98	89	73	56	90	58	303
Średnie	87	80	99	98	98	88	72	52	89	55	448
Dobre	84	77	97	98	99	86	75	43	87	46	249
Udział w prakt. religijnych											
Kilka razy w tygodniu	91	87	98	99	99	95	85	61	98	50	76
Raz w tygodniu	88	86	98	98	98	91	73	53	92	58	495
1-2 razy w miesiącu	84	73	99	99	99	83	70	47	88	50	144
Kilka razy w roku	86	70	99	99	99	85	74	46	85	49	191
W ogóle nie uczestniczy	83	56	97	98	97	81	67	51	73	46	93
Poglądy polityczne											
Lewica	88	76	99	99	99	92	71	50	86	54	182
Centrum	87	78	98	98	98	88	76	49	88	50	321
Prawica	88	83	99	99	99	86	71	48	91	48	232
Trudno powiedzieć	86	78	98	96	97	87	73	57	91	62	264

Tabela 3. Czy zaprosi Pan(i) na Wigilię kogoś z dalszej rodziny lub znajomych tylko dlatego, że jest to osoba samotna lub uboga? 1 - Odsetki ankietowanych, którzy zamierzają zaprosić osobę samotną lub ubogą; 2 - Odsetki pozostałych ankietowanych

	1	2	Liczba osób
Ogółem	11	89	1000
Płeć			
Mężczyźni	11	89	479
Kobiety	10	90	521
Wiek			
18-24 lat	16	84	155
25-34	8	92	184
35-44	10	90	176
45-54	12	88	202
55-64	11	89	115
65 lat i więcej	7	93	169
Miejsce zamieszkania			
Wieś	9	91	364
Miasto do 20 tys.	10	90	123
20-100 tys.	13	87	202
101-500 tys.	10	90	192
501 tys. i więcej mieszk.	13	87	119
Wykształcenie			
Podstawowe	11	89	280
Zasadnicze zawodowe	10	90	257
Średnie	11	89	350
Wyższe	9	91	113
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	7	93	69
Prac. umysł. niż. szczebla	4	96	83
Pracownicy fiz.- umysł.	8	92	99
Robotnicy wykwalifikowani	8	92	72
Robotnicy niewykwalifik.	11	89	38
Rolnicy	18	82	53
Pracujący na własny rach.	22	78	37
Bierni zawodowo			
Renciści	8	92	107
Emeryci	9	91	184
Uczniowie i studenci	16	84	86
Bezrobotni	13	87	117
Gospodynie domowe i inni	18	82	54
Pracuje w:			
inst. państw., publicznej	8	92	170
spółce właścicieli	9	91	65
prywatnych i państwa	8	92	171
sekt. pryw. poza rolnict.	8	92	171
prywatnym gosp. rolnym	17	83	55
Dochody na jedną osobę			
Do 299 zł	11	89	107
300-399	10	90	81
400-599	14	86	146
600-800	9	91	181
Powyżej 800 zł	6	94	175
Ocena własnych war. mater.			
Złe	11	89	303
Średnie	9	91	448
Dobre	13	87	249
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	10	90	76
Raz w tygodniu	11	89	495
1-2 razy w miesiącu	8	92	144
Kilka razy w roku	11	89	191
W ogóle nie uczestniczy	14	86	93
Poglądy polityczne			
Lewica	14	86	182
Centrum	11	89	321
Prawica	13	87	232
Trudno powiedzieć	7	93	264

Tabela 4. Gdzie zamierza Pan(i) spędzić tegoroczną Wigilię?
 1 - U siebie w domu; 2 - Wychodzimy/wychodzę do rodziny, krewnych, znajomych; 3 - Wyjeżdżam(y) do rodziny, krewnych, znajomych zamieszkałych w innej miejscowości; 4 - Wyjeżdżam(y) na urlop, wczasy, wycieczkę; 5 - Trudno powiedzieć; 6 - Nie mam(y) zwyczaju obchodzenia Wigilii

	(%)						Liczba osób
	1	2	3	4	5	6	
Ogółem	75	16	6	0	3	0	1000
Płeć							
Mężczyźni	75	15	6	0	4	1	479
Kobiety	74	16	7	0	2	0	521
Wiek							
18-24 lat	82	9	4	0	4	0	155
25-34	66	23	7	0	2	1	184
35-44	69	20	7	1	2	1	176
45-54	81	8	7	0	3	0	202
55-64	81	10	6	0	3	0	115
65 lat i więcej	71	20	5	0	3	1	169
Miejsce zamieszkania							
Wieś	85	8	5	0	2	0	364
Miasto do 20 tys.	72	22	5	0	1	0	123
20-100 tys.	69	19	7	0	4	1	202
101-500 tys.	70	20	4	1	4	1	192
501 tys.i więcej mieszk.	62	18	14	1	4	1	119
Wykształcenie							
Podstawowe	81	12	5	0	2	0	280
Zasadnicze zawodowe	81	9	5	0	4	0	257
Średnie	70	20	7	0	3	1	350
Wyższe	60	25	11	2	1	1	113
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	60	25	9	3	1	1	69
Prac.umysł.niż.szczebla	60	28	10	0	2	0	83
Pracownicy fiz.- umysł.	69	20	7	0	4	0	99
Robotnicy wykwalifikowani	83	12	4	0	1	0	72
Robotnicy niewykwalifik.	57	21	9	0	9	3	38
Rolnicy	97	0	3	0	0	0	53
Pracujący na własny rach.	72	22	3	0	0	4	37
Bierni zawodowo							
Renciści	81	8	4	0	6	1	107
Emeryci	74	18	7	0	1	0	184
Uczniowie i studenci	84	11	5	0	0	0	86
Bezrobotni	77	11	7	0	5	0	117
Gospodynie domowe i inni	78	12	4	0	6	0	54
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	63	25	7	0	3	1	170
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	73	17	10	0	0	0	65
sekt. pryw. poza rolnict.	70	19	7	1	3	1	171
prywatnym gosp. rolnym	97	0	3	0	0	0	55
Dochody na jedną osobę							
Do 299 zł	76	13	7	0	3	0	107
300-399	82	12	4	0	2	0	81
400-599	77	13	6	0	4	0	146
600-800	69	20	8	0	1	1	181
Powyżej 800 zł	63	25	8	2	3	0	175
Ocena własnych war. mater.							
Źłe	79	12	6	0	3	0	303
Średnie	74	16	6	0	4	0	448
Dobre	71	18	8	1	1	1	249
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	73	12	8	0	1	4	76
Raz w tygodniu	81	13	4	0	2	0	495
1-2 razy w miesiącu	65	22	7	1	4	0	144
Kilka razy w roku	72	16	9	0	2	1	191
W ogóle nie uczestniczy	64	20	7	1	9	0	93
Poglądy polityczne							
Lewica	74	18	6	0	3	0	182
Centrum	74	16	8	0	2	0	321
Prawica	74	16	7	1	1	1	232
Trudno powiedzieć	76	13	4	0	6	1	264